

ТЕМА:

Приватні позови проти країни-агресора: оцінка шкоди, законодавство, практика та перспективи

БЕКЕТОВ ОЛЕГ

Старший Партнер ETERNA LAW, керівник
міжнародної судової практики

МАЛЬСЬКИЙ ОЛЕГ

Партнер ETERNA LAW,
керівник практики корпоративного права та M&A, практики
міжнародної торгівлі, Голова комітету Асоціації адвокатів
України з венчурного капіталу та віртуальних активів

Питання суверенного імунітету та остання судова практика з цього питання в Україні

За правовим висновком Верховного Суду, висловленим 14.04.2022 у справі №308/9708/19, РФ не має судового імунітету в деліктних позовах внаслідок збройної агресії проти України

«Починаючи з 2014 року, загальновідомим є той факт, що РФ чинить збройну агресію проти України.

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року щодо заяви ВРУ «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» дії Збройних сил, політичного і військового керівництва Росії під час збройної агресії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, визнано геноцидом Українського народу [...]

Тобто, Верховний Суд виходить із того, що в разі застосування деліктного винятку будь-який спір, що виник на її території в громадянина України, навіть з іноземною країною, зокрема РФ, може бути розглянутий і вирішений судом України як належним та повноважним судом.»

Зокрема, як Європейська конвенція про імунітет держав 1972 року (стаття 11), так і Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 року (стаття 12) передбачають, що Договірна держава не може посилатися на імунітет від юрисдикції при розгляді справи в суді іншої Договірної держави, який зазвичай має компетенцію розглядати справи, які стосуються грошової компенсації (відшкодування) у разі смерті чи заподіяння тілесного ушкодження особі чи заподіяння шкоди майну або його втрати в результаті дій чи бездіяльності держави, якщо така дія чи бездіяльність мали місце повністю або частково на території держави суду.

Верховний Суд у Постанові від 18.05.2022 у справі № 760/17232/20-ц вказав, що «підтримання імунітету РФ є несумісним із міжнародно-правовими зобов'язаннями України в сфері боротьби з тероризмом», «підтримання юрисдикційного імунітету РФ позбавить позивача ефективного доступу до суду для захисту своїх прав, що є несумісним з положеннями §1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод». З огляду на це, ВС дійшов висновку, що **«РФ не має підстав посилатися на імунітет для уникнення відповідальності за заподіяні збитки майну позивача».**

Можливість подати позов про стягнення завданих збитків безпосередньо проти РФ та з високою долею ймовірності отримати позитивне судове рішення - є вже сьогодні

Можливість подання позову приватних компаній проти рф

Відповідно до законодавства України, шкода, завдана в Україні фізичній чи юридичній особі в результаті протиправних дій будь-якої іншої особи (суб'єкта), **може бути відшкодована за рішенням суду України** на підставі застосування українського права:

- Ч. 1 ст. 49 ЗУ «Про міжнародне приватне право» («Про МПП»): «права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди, визначаються правом держави, у якій мала місце дія або інша обставина, що стала підставою для вимоги про відшкодування шкоди».
- Ч. 1 ст. 79 ЗУ «Про МПП»: «Суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у таких випадках: 3) у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України»

Позов про відшкодування шкоди, заподіяної майну, **може пред'являтися за місцем заподіяння шкоди**. ПОЗИВАЧЕМ може бути особа, права та інтереси якої порушено (до прикладу, власник пошкодженого нерухомого майна, що підтверджується відомостями Державного реєстру речових прав на нерухоме майно)

Збитки, заподіяні збройною агресією рф на території України, можуть бути відшкодовані **на підставі з ст. ст. 22, 1166 Цивільного кодексу України**.

Доведенню підлягають такі елементи:

- (1) неправомірність дій** особи, що причинила шкоду;
- (2) наявність шкоди**, під якою слід розуміти втрату або пошкодження майна потерпілого та (або) позбавлення його особистого нематеріального права, будь-яке знецінення блага, що охороняється законом, та його розмір;
- (3) причинно-наслідковий зв'язок** між неправомірною дією та шкодою;
- (4) вина заподіювача шкоди.

Позивачу необхідно довести наявність перших трьох елементів (1–3), четвертий (4) – презюмується (відповідач має довести відсутність вини).

Важливо дотримуватися всіх процесуальних вимог щодо належного процесу (due process) та повідомлення відповідача.

Процедура та перспективи визнання та виконання рішень українських судів в інших юрисдикціях та використання ВІТ

Визнання та виконання українських судових рішень за кордоном можливе на підставі:

- Багатосторонніх конвенцій
- Двосторонніх договорів про правову допомогу
- Принципу взаємності

Умови для визнання і виконання українських судових рішень (за наявності двосторонніх договорів)

Рішення повинно бути остаточним та таким, що підлягає виконанню в Україні

У разі винесення рішення за відсутності відповідача, він повинен бути належним чином повідомлений про розпочате провадження і дату та час судового засідання

В запитуваній державі не повинно бути рішення або відкритого провадження з цього спору

Суд, що розглянув справу повинен бути компетентним розглядати спір відповідно до правил підсудності, визначених у двосторонньому договорі

Рішення не повинно суперечити публічному порядку та принципам законодавства запитуваної держави

В деяких випадках, рішення також повинно бути вручене відповідачу (наприклад, для виконання в Чехії).

Можливість застосування ВІТ

Якщо актив знаходиться на окупованій території, у перспективі можна буде подати паралельний позов проти країни-агресора за аналогією з прецедентом – поданим (і виграним) інвестиційним арбітражем після анексії Криму та експропріації активів на підставі ВІТ із РФ 1998 року.

На Договір ВІТ посилався й трибунал у справі Everest Estate LLC et al. v. The Russian Federation, де суд визнав фактичний контроль рф над Кримом (зокрема, рішення було підтримано Нідерландами та Швейцарією). В результаті – накладено арешт на майно ВТБ Банку, Сбербанку Росії та ВЕБ, інвестору вдалося стягнути збитки з рф.

Оцінка збитків втрачених у результаті війни активів

Відшкодуванню в судовому порядку підлягають наступні категорії завдиних збитків:

- (1) Пряма шкода** – втрати, які особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням майна, а також витрати, які особа зробила або має зробити для відновлення порушеного права, та
- (2) Упущена вигода** – доходи, які особа могла би реально отримати за звичайних обставин, якби її право не було порушено

Постановою КМУ № 326 від 20.03.2022 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ» до економічних втрат бізнесу, що оцінюватимуться, віднесено:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна підприємств;
- упущена вигода;
- втрати підприємств від неоплачених товарів робіт та послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.

Доказами в суді вважаються: письмові та електронні докази, показання свідків та висновки експертів

На підтвердження наявності збитків та їх розміру, із позовом до суду рекомендується надавати експертний висновок, підготовлений на замовлення учасника справи

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

БЕКЕТОВ ОЛЕГ
beketov@eterna.law

Старший Партнер ETERNA LAW, керівник
міжнародної судової практики

МАЛЬСЬКИЙ ОЛЕГ
malsky@eterna.law

Партнер ETERNA LAW,
керівник практики корпоративного права та M&A, практики
міжнародної торгівлі, Голова комітету Асоціації адвокатів
України з венчурного капіталу та віртуальних активів